

Valetas principi vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu aizsardzībai un pārvaldībai

Pieņēmusi Starptautiskā vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu komiteja (CIVVIH) 2010. gada 10. aprīlī, v. 04/10/2010, nosūtīta Starptautiskās pieminekļu un ievērojamo vietu aizsardzības padomes (ICOMOS) komitejām komentāru izteikšanai

Ievads

Ņemot vērā vispārējo starptautiskajā līmenī notiekošo pārdomu procesu par pilsētvides aizsardzību, kur iesaistītas organizācijas, kas atbild par kultūras mantojuma aizsardzību un uzlabošanu, kā arī šībrīža periodu, kam raksturīgas būtiskas izmaiņas politiskajā (pārvaldes principi, decentralizācija), ekonomiskajā (tirgu un ražošanas globalizācija), kultūras (identitāšu stiprināšana globalizācijas apstākļos) un sociālajā (migrācija uz lielpilsētām, iedzīvotāju pārvietošanās u.c.) jomā, CIVVIH (ICOMOS Starptautiskā vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu komiteja) vēlas aktualizēt metodes un risinājumus, kas tika izstrādāti Vašingtonas hartā (1987.) un Nairobi Rekomendācijās (1976.), balstoties uz atsauces dokumentu kopumu, ar mērķi definēt jaunus izaicinājumus un ņemt vērā būtiskās pārmaiņas vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu aizsardzības un pārvaldības definīcijās un metodikā.

Cilvēce šobrīd saskaras ar dažādām izmaiņām, kas skar gan dzīves vidi kopumā, gan jo īpaši pilsētas un citas apdzīvotas vietas.

Galvenās pārmaiņas ietver labāku informētību par nemateriālajām vērtībām, sociālekonomiskus faktorus, vides faktorus, kā arī vēsturiskā mantojuma jautājuma skatīšanu ne tikai pilsētas ansambļa mērogā, bet arī teritoriālā līmenī.

Šajā ziņā ārkārtīgi svarīga ir izpratne par kultūras mantojumu kā būtisku resursu un pilsētu ekosistēmas daļu. Šī izpratne ir jārespektē, lai nodrošinātu harmonisku pilsētas un tās teritorijas attīstību.

Ilgspējīgas attīstības jēdziens ir kļuvis tik nozīmīgs, ka daudzas direktīvas par arhitektūras plānošanu un ieviešanu ir balstītas uz nenokļūšanas politiku un pilsētu mantojuma ierobežoto resursu saglabāšanu.

Šī dokumenta galvenais mērķis ir ierosināt principus un stratēģijas saistībā ar jebkādu ieviešanu vēsturiskajās pilsētās un teritorijās. Tiem ir jāaizsargā vēsturisko pilsētu un to vides vērtības, kā arī jānodrošina to integrēšana mūsdienu sociālajā, kultūras un ekonomiskajā dzīvē.

Tas ir svarīgi, lai garantētu cieņu pret vēsturiskajām materiālajām un nemateriālajām kultūras mantojuma vērtībām un vidi, kā arī iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

Šis vēsturisko pilsētu, apdzīvoto vietu un to vides aizsardzībai veltītais dokuments ir sadalīts četrās daļās:

- A. Definīcijas
- B. Pārmaiņu aspekti (Izaicinājumi)
- C. Ieviešanas kritēriji
- D. Priekšlikumi un stratēģijas

A. Definīcijas

a) Vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas

Vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas ir telpiskas struktūras, kas atspoguļo sabiedrības attīstību un tās kultūras identitāti. Tās ir daļa no plašāka dabiska vai mākslīga konteksta, kas ir jāaplūko kā vienots veselums.

Vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas ir dzīva liecība par vēsturi, kas tās veidojusi.

Vēsturiskās jeb tradicionālās teritorijas ir daļa no cilvēku ikdienas vides. To aizsardzībai un integrācijai modernajā sabiedrībā ir jābūt pamata faktoram pilsētplānošanā un teritoriālajā attīstībā.

Vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas veido materiāli un nemateriāli elementi. Materiālie elementi papildus pilsētas struktūrai ietver arhitektūras elementus, ainavu pilsētā un ārpus tās, arheoloģiskos elementus, panorāmas, skatu līnijas, pilsētas ainavas un ievērojamas vietas. Nemateriālie elementi

ietver nodarbošanās veidus, tēlu, vēsturiskās funkcijas, kultūras praksi, tradīcijas, atmiņas un kultūras atsauces, kas veido to vēsturiskās vērtības būtību.

b) Vide

Vide ir dabīgs vai mākslīgs konteksts, kur atrodas vēsturiskais pilsētas kultūras mantojums un kas ietekmē statisko vai dinamisko veidu, kādā šīs teritorijas tiek uztvertas, piedzīvotas un/vai izbaudītas, vai kas ir tieši ar tām saistīts sociālajā, ekonomiskajā vai kultūras kontekstā.

c) Aizsardzība

Vēsturisko pilsētu, apdzīvoto vietu un to vides aizsardzība ietver procedūras, kas vajadzīgas to aizsardzībai, uzlabošanai un pārvaldībai, kā arī to saskaņotai attīstībai un harmoniskai pielāgošanai mūsdienu dzīves vajadzībām.

d) Aizsargājama teritorija

Aizsargājama teritorija ir pilsētas ansamblis, kas ietilpst perimetrā, kur atrodas pilsētas vēsturiskais centrs, t.sk. ievērojamākie pieminekļi, autentiskākā pilsētas plānojuma jeb „auduma” daļa, kur atrodas lielākā daļa ēku ar noteiktu viendabīguma pakāpi, un kas ietver tās kultūras vērtības, kuru dēļ konkrētā vieta tiek aizsargāta.

Šī teritorija ietver un atspoguļo arī pilsētas vēsturisko attīstību un saglabā tās tipiskās pilsoniskās, reliģiskās un sociālās funkcijas.

e) Buferzona

Buferzona ir skaidri definēta zona ārpus aizsargājamās teritorijas. Tās uzdevums ir veicināt aizsargājamās teritorijas kultūras vērtību aizsardzību pret tās vidē notiekošo darbību radīto risku ietekmi. Šī ietekme var būt fiziska, vizuāla vai sociāla.

f) Pārvaldības plāns

Tas ir dokuments, kur detalizētos soļos noteikts process, visas stratēģijas un rīki, kas izmantojami vērtību aizsardzībai un kas vienlaikus atbilst mūsdienu dzīves prasībām. Tas ietver likumdošanas, finanšu, administratīvus un aizsardzības dokumentus, kā arī citus plānus, piemēram, plānus aizsardzībai un uzraudzībai.

g) Vietas gars

Vietas garu var definēt kā materiālo un nemateriālo, fizisko un garīgo elementu ansambli, kas piešķir teritorijai tās īpašo identitāti, sajūtu un emocijas. Gars rada telpu un vienlaikus telpa dod savu ieguldījumu šī gara veidošanā (2008. gada Kvebekas deklarācija).

B. Pārmaiņu aspekti

Vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas kā dzīvi organismi ir pakļautas nepārtrauktām pārmaiņām.

Šīs pārmaiņas skar visus pilsētas elementus (dabīgos, mākslīgos, materiālos un nemateriālos).

Ja pārmaiņas pienācīgi pārvalda, tās var kalpot par iespēju uzlabot vides kvalitāti vēsturiskajās pilsētās un apdzīvotajās vietās.

a) Pārmaiņas un dabīgā vide

Ar dabīgās vides pārveidošanu saistītajām problēmām uzmanība tika pievērsta jau Vašingtonas hartā: „*Vēsturiskās pilsētas (un to vide) ir jāaizsargā pret dabas katastrofām un negatīvu ietekmi, piemēram, piesārņojumu un vibrācijām, lai aizsargātu kultūras mantojumu un garantētu drošību un labklājību iedzīvotājiem*”. (Vašingtonas harta).

Vēsturiskajās pilsētās un apdzīvotajās vietās pārmaiņām ir jābūt balstītām uz cieņu pret dabīgo līdzsvaru, izvairoties no dabas resursu iznīkošanas, enerģijas izšķiešanas un iejaukšanās dabiskajos ciklos.

Pārmaiņas ir jāizmanto, lai uzlabotu vidi vēsturiskajās pilsētās un apdzīvotajās vietās: uzlabotu gaisa, ūdens un augsnes kvalitāti; palielinātu zaļo zonu izplatību un to pieejamību; izvairītos no dabas resursu pārslogošanas.

Vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas ir jāaizsargā pret klimata pārmaiņu radītajām sekām un dabiskajiem riskiem.

Klimata pārmaiņām var būt graujoša ietekme uz vēsturiskajām pilsētām un apdzīvotajās vietām ne tikai saistībā ar pilsētu plānojuma trauslumu. Tāpat klimata pārmaiņu rezultātā radīto problēmu dēļ pastāv vajadzība modernizēt novecojušas ēkas.

Ir jānosaka tāds mērķis, kas vēsturiskajām pilsētām un apdzīvotajām vietām ļauj gūt labumu no stratēģijām, ko rada labāka informētība par klimata pārmaiņām, un stratēģijām, kuras var izmantot, lai cīnītos ar šīm pārmaiņām.

b) Pārmaiņas un apbūves vide

Saistībā ar jaunu arhitektūru Vašingtonas hartā tika noteikts, ka „mūsdienīgu elementu harmoniska iekļaušana apkārtējā vidē nav nevēlama, jo šādi elementi palīdz bagātināt teritoriju.”

Pilsētas attīstības nepārtrauktība palielina vēsturisko pilsētu un vēsturisko apdzīvoto vietu vērtību.

Iekļaujot apbūvē mūsdienu arhitektūru, ir jārespektē konkrētās vietas un tās apkārtnes esošās vērtības. Tā var palīdzēt bagātināt pilsētu un apdzīvoto vietu, padarot pilsētas attīstības nepārtrauktību par mūžam aktīvu faktoru.

Cieņai pret vēsturiskām vērtībām, struktūrām un slāņiem ir jākalpo par pamatu, veicot jaunas arhitektūras iejaukšanos esošajā vidē, kā arī uz to ir jābalsta tās telpiskie, vizuālie, nemateriālie un funkcionālie faktori.

Jaunajai arhitektūrai ir jābūt saskanīgai ar vēsturisko ansambli. Tādējādi jaunu papildinājumu un attīstības gadījumā ir iespējams izvairīties no formālas imitēšanas, kontrastējošas kompozīcijas, prenostatošas arhitektūras negatīvā efekta, kā arī fragmentācijas, pārmērīgiem kontrastiem un nepārtrauktības trūkuma.

Prioritātei ir jābūt kompozīcijas nepārtrauktībai, kas neizjauc vietas esošo arhitektūras kompozīciju,

bet vienlaikus ļauj ienākt jauniem stiliem, kas ir saderīgi ar konkrētās vietas garu.

Ārkārtīgi svarīgas ir pilnīgas zināšanas un izpratne par teritorijas vēsturi.

c) Pārmaiņas vietas lietojumā un sociālajā vidē

Tradicionālo lietojumu un funkciju zudums un/vai aizstāšana, piemēram, vietējiem iedzīvotājiem beidzot izmantot konkrētu teritoriju kā dzīvojamo rajonu, var ļoti būtiski ietekmēt vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas. Šo pārmaiņu un jaunu potenciālu iespēju nepienācīga novērtēšana var novest pie kopienu pārvietošanas un kultūras tradīciju zuduma, kas noved pie vietu identitātes un rakstura zuduma. Tas var novest pie vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu transformācijas par monofunkcionālām un monokulturālām teritorijām, kas orientētas uz izklaides vai tūrisma vajadzību apmierināšanu, bet nav piemērotas dzīvošanai.

Tāpat ir svarīgi mazināt ģentrifikācijas procesu, ko rada ģēn cenu kāpums, dzīves vides kvalitātes un publiskās telpas zudums vēsturiskajā pilsētā vai apdzīvotajā vietā.

Ir būtiski apzināties, ka ģentrifikācijas process var ietekmēt kopienas un novest pie tā, ka vieta vairs netiek pilnvērtīgi apdzīvota, un beigās zūd arī tās raksturs.

Ir svarīgi saglabāt kultūras daudzveidību, ja tā ir attiecīgās vietas tradicionāls elements.

Vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas apdraud risks kļūt par masu tūrisma patēriņa preci, kas var novest pie autentiskuma un kultūras mantojuma vērtību zuduma.

Jauni nodarbošanās veidi ir rūpīgi jāvada, lai izvairītos no negatīvām sekām, piemēram, transporta veidu konfliktiem un satiksmes sastrēgumiem.

d) Pārmaiņas un nemateriālais kultūras mantojums

Nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšana ir tikpat svarīga kā apbūves vides konservācija un aizsardzība.

Nemateriālie elementi, kas bagātina vietas identitāti un garu, ir jā saglabā, jo tie palīdz noteikt teritorijas raksturu un vietas garu.

C. IEJAUKŠANĀS KRITĒRIJI

a) Vērtības

Veicot jebkādu iejaukšanos vēsturiskajās pilsētās un apdzīvotajās vietās, ir jāciena un jāņem vērā gan materiālās, gan nemateriālās vērtības.

b) Kvalitāte

Veicot jebkādu iejaukšanos vēsturiskajās pilsētās un apdzīvotajās vietās, ir jācenšas uzlabot vietējo iedzīvotāju dzīves kvalitāte un vides kvalitāte.

c) Kvantitāte

Pakāpeniski uzkrājoties lielākam pārmaiņu skaitam, tās kopā var negatīvi ietekmēt vēsturiskās pilsētas un to vērtības.

Ir jāizvairās no lielām pārmaiņām, ja vien to rezultātā netiek garantēta kultūras vērtību palielināšana un pilsētvides uzlabošana.

Pakāpeniskas pārmaiņas ir jāmazina un rūpīgi jāpārvalda, lai līdz minimumam samazinātu fizisku un vizuālu ietekmi uz pilsētas ainavu un arhitektūras plānojumu.

d) Saskaņotība

Saistībā ar jēdzienu „saskaņotība” ir nepieciešams citēt Nairobi rekomendāciju 3. pantu: *„Katrs vēstures posms un tā vide ir jāaplūko kā saskaņots veselums, kura līdzsvars un īpašais raksturs ir atkarīgi no tā sastāvdaļu sajaukuma un kas ietver ne vien ēkas, telpisko organizāciju un apkārtni, bet vienlīdz lielā mērā arī cilvēku darbības. Tādējādi visi elementi, ieskaitot cilvēku darbības, lai cik neuzkrītošas tās arī nebūtu, atstāj ietekmi uz vienoto veselumu, un tos nedrīkst neņemt vērā”.*

Vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas, kā arī to apkārtni ir jāaplūko kā vienots veselums.

To līdzsvars un raksturs ir atkarīgs no to sastāvdaļām.

Tomēr vēsturisko pilsētu un citu vēsturisko apdzīvoto vietu aizsardzībai ir jābūt neatņemamai kopējās teritoriālās izpratnes daļai, ko nedrīkst atdalīt no kopējās pilsētu struktūras. Tai ir vajadzīga saskaņota ekonomiskās un sociālās attīstības politika, un to ir jāņem vērā reģionālajos un pilsētu plānos jebkurā līmenī, lai ar cieņu izturētos pret sociālajiem tīkliem visā to kultūru daudzveidībā.

e) Līdzsvars un saderība

Vides, sociālā, kultūras un ekonomiskā līdzsvara saglabāšana ir būtiska pamatprasība, lai garantētu vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu mantojuma aizsardzību. Tas ir saistīts ar pasākumiem, kas garantē sākotnējo iedzīvotāju neaizplūšanu, vienlaicīgi apmierinot jaunu iemītnieku vajadzības (kas vēlas dzīvot vēsturiskajā pilsētā vai izmantot to), kā arī darbībām, radītajām satiksmes plūsmām un sastrēgumiem.

f) Laiks

Pārmaiņu ātrums ir parametrs, ko nepieciešams regulēt. Pārlietu ātras pārmaiņas var nelabvēlīgi ietekmēt visas vēsturiskās pilsētas vērtības un jo īpaši materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma vērtības.

Iejaukšanās biežums un apjoms ir jāregulē, un iejaukšanās ir jāveic saskaņā ar atbilstošu dokumentāciju un pētījumiem, kā arī caurskatāmām un regulētām iejaukšanās procedūrām.

g) Metodes un zinātniskā disciplīna

„Zināšanas par vēsturiskās pilsētas vai apdzīvotās vietas vēsturi ir jāpaplašina ar arheoloģisko izpēti un atbilstošu arheoloģisko atklājumu saglabāšanu.” (Vašingtonas harta)

Vēsturiskās pilsētas vai apdzīvotās vietas aizsardzībai un pārvaldībai ir vajadzīga piesardzīga, sistemātiska pieeja un disciplīna atbilstoši ilgtspējīgas attīstības principiem.

Aizsardzība un pārvaldība ir jābalsta uz daudzdisciplīnu pētījumiem, lai noteiktu vietu veidojošos elementus un vērtības, kas jā saglabā pilsētas mantojuma ietvaros. Ir nepieciešami tieši ziņojumi un dziļas zināšanas par vietu un tās apkārtni, lai veiktu jebkādas aizsardzības pasākumus.

Lai aizsargātu vēsturisku pilsētu vai apdzīvoto vietu, ļoti svarīga ir nepārtraukta uzraudzība un uzturēšana.

Atbilstošai plānošanai un programmu izstrādei ir vajadzīga precīza dokumentācija un fiksēšana (konteksta analīze, dažādu mērogu pētījumi, lietu un ietekmes inventarizācija, pilsētas vēsture un tās attīstības fāzes u.c.).

Obligāti jānodrošina tieši ziņojumi un nepārtraukts dialogs ar iedzīvotājiem un citām ieinteresētajām pusēm, jo vēsturisko pilsētu aizsardzība viņus skar vistiešāk.

h) Pārvaldība

Sekmīga pārvaldība ļauj nodrošināt komunikāciju un konsultācijas starp iesaistītajām institūcijām: vēlētajām pašvaldības institūcijām, pašvaldību dienestiem, ekspertiem, profesionālām organizācijām, vietējām biedrībām, augstskolām, iedzīvotājiem u.c.). Tas ir vajadzīgs, lai sekmīgi aizsargātu, restaurētu vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas un nodrošinātu to ilgtspējīgu attīstību.

Iedzīvotāju iesaistīšanos veicina informācija un izglītošana.

Tradicionālās pilsētu pārvaldes sistēmās ir jāaplūko visi aspekti, kas saistīti ar multikulturālismu un sabiedrības daudzveidību, lai izveidotu jaunas demokrātiskas institūcijas, kas ir atbilstošas šai jaunajai realitātei.

i) Daudzdisciplīnu pieeja un sadarbība

„Pirms vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu aizsardzības plānošanas ir jāveic daudzdisciplīnu pētījumi.” (Vašingtonas harta).

Vēsturisko pilsētu aizsardzība jau no sākotnējās izpētes brīža ir jābalsta uz efektīvu sadarbību starp dažādu disciplīnu speciālistiem, piedaloties pētniekiem, valsts dienestiem, privātuzņēmējiem, sabiedrībai un citām ieinteresētajām pusēm.

Šo pētījumu rezultātā ir jāizstrādā konkrēti priekšlikumi, kurus var akceptēt politisko lēmumu pieņēmēji, sociālās un ekonomiskās dzīves vadītāji un iedzīvotāji.

j. Multikulturālisms

Pilsētu aizsardzības plānošanas kontekstā ir jāievēro tradīcijas un jānovērtē dažādo vēsturiskajās pilsētās laika gaitā dzīvojušo kopienu kultūru daudzveidība.

Ir ļoti svarīgi noteikt smalku un kopīgu līdzsvaru, lai saglabātu multikulturālo un vēsturisko mantojumu.

Telpiskās plānošanas procedūrās, vēsturisko pilsētu aizsardzības procedūrās un ar daudzveidību saistītās attīstības plānošanā ir jānodrošina pietiekama informācija un laiks, lai to iedzīvotāji varētu apzināti reaģēt.

Iejaucoties vēsturiskajās apdzīvotajās vietās, vienmēr ir jāatbalsta vietas materiālās un nemateriālās vērtības un jācenšas stiprināt multikulturālisms.

D. PRIEKŠLIKUMI UN STRATĒGIJAS

a) Saglabājami elementi

Ir jāsaglabā šādi elementi:

1. Vēsturisko pilsētu autentiskums un viengabalainība ir daļa no materiālajiem un nemateriālajiem elementiem, kas veido to specifisko raksturu, proti:

„a) Pilsētu struktūras nosaka zemesgabali, ielas, zaļās zonas un attiecība starp ēkām un neapbūvētajām teritorijām;

b) Ēku izskatu, interjeru un ārieni nosaka mērogs, lielums, konstrukcija, materiāli, krāsa un apdare;

c) Attiecības starp pilsētu vai apdzīvoto vietu un tās dabisko un mākslīgo vidi;” (Vašingtonas harta)

d) Dažādās funkcijas, ko pilsēta vai apdzīvotā vieta laika gaitā ieguvusi.

e) Kultūras tradīcijas, vietas gars un viss, kas veido vietas identitāti.

2. Attiecības, kas eksistē starp vietu kā vienotu veselumu, tās sastāvdaļām, vietas kontekstu un šī konteksta sastāvdaļām.

3. Sociālie tīkli, kultūras daudzveidība.

4. Neatjaunojamie resursi, to patēriņa samazināšana, šo resursu atkārtota izmantošana un otrreizējā pārstrāde.

b) Jaunas funkcijas

„Jaunām funkcijām un nodarbošanās veidiem ir jāatbilst vēsturiskās pilsētas vai apdzīvotās vietas raksturam.” (Vašingtonas harta)

Jaunu nodarbošanās veidu ieviešana nedrīkst apdraudēt tradicionālo nodarbošanās veidu un iedzīvotāju ikdienas dzīvē noderīgu darbību saglabāšanos. Tas var palīdzēt saglabāt vēstures un kultūras daudzveidību, kas ir šo kontekstu patiesā būtība.

Pirms jauna nodarbošanās veida ieviešanas ir jāņem vērā piesaistīto lietotāju skaits, izmantošanas laiks, saderība ar esošajiem nodarbošanās veidiem un ietekme uz tradicionālajiem zemes lietojuma veidiem.

Šādām jaunām funkcijām ir jāatbilst arī ilgtspējīgas attīstības vajadzībām saskaņā ar vēsturiskas pilsētas kā unikālas un neaizstājamas ekosistēmas koncepciju.

c) Jauna arhitektūra

Kad ir nepieciešams būvēt jaunas ēkas vai pārveidot esošās, jaunajai arhitektūrai ir jābūt saskanīgai ar esošo telpisko plānojumu un vēsturiskās pilsētas vai apdzīvotās vietas vidi. Jaunajai arhitektūrai ir jārespektē vietas mērogi, saglabājot pienācīgu saikni ar esošo arhitektūru un tās konteksta attīstības modeli.

„Pirms jebkādas jaunas būvniecības ir jāveic pilsētas konteksta analīze, lai ne vien definētu ēku grupas vispārējo raksturu, bet arī analizētu tās dominējošās īpašības, piemēram, augstuma, krāsu, materiālu un formu harmoniju, konstantes fasāžu un jumtu būvniecības manierē, attiecības starp ēku apjomu un telpisko apjomu, kā arī vidējās proporcijas un to izvietojumu. Īpaša uzmanība ir jāpievērš

zemesgabalu lielumam, jo pastāv draudi, ka jebkāda zemesgabalu reorganizācija var radīt masas izmaiņas, kas var nelabvēlīgi ietekmēt kopējā veseluma harmoniju.” (Nairobi rekomendācijas, 28. pants)

Perspektīvas, skatupunkti, fokusa punkti, skatu koridori ir vēsturiskās telpiskās uztveres neatņemamas sastāvdaļas. Jaunas arhitektūras iekļaušanās gadījumā tās ir jārespektē. Pirms jebkādas iekļaušanās ir padziļināti jāizanalizē un jādokumentē esošie apstākļi konkrētajā teritorijā. Ir jāizpēta un jānosaka skatu koridori virzienā uz un no jaunām būvēm.

Jaunas ēkas ievietošana vēsturiskā kontekstā ir jāvērtē no formāla un funkcionāla skatupunkta, jo īpaši gadījumos, kad tā ir paredzēta jaunām funkcijām.

d) Publiskā telpa

Publiskā telpa ir ne tikai būtisks resurss komunikācijai vēsturiskajās pilsētās, bet arī ļoti svarīga dzīves kvalitātes nodrošināšanai. Vieta, kur var ļauties pārdomām, mācīties un baudīt dzīvi savā pilsētā. Tās sociālajiem tīkliem, pilsētas struktūrai, ieskaitot ārtelpu mēbeles, kā arī tās pārvaldībai ir jā saglabā savs raksturs un skaistums, un ir jāsekmē tās kā sociālai komunikācijai piemērotas publiskās telpas izmantošana.

Jaunas iekļaušanās gadījumā ir jāanalizē līdzsvars starp publisko telpu un kompakti konstruēto sociālo tīklu.

e) Modernais aprīkojums

Plānojot vēsturiskās pilsētas attīstību, ir obligāti jāņem vērā tās iedzīvotāju vajadzības pēc dzīves ērtības nodrošinoša aprīkojuma.

Šāda aprīkojuma integrēšana publiskajā telpā un vēsturisko ēku iekšpusē ir problēma, ko nedrīkst novērtēt par zemu.

f) Mobilitāte

„Satiksme vēsturiskā pilsētā vai apdzīvotā vietā ir stingri jāregulē ar attiecīgiem noteikumiem.” (Vašingtonas harta)

„Kad pilsētas vai reģiona plānošanā tiek paredzēta lielu autoceļu būvniecība, tos nedrīkst būvēt cauri vēsturiskai pilsētai vai apdzīvotai vietai, taču tiem ir jāuzlabo piekļuve šīm pilsētām vai vietām.” (Vašingtonas harta)

Lielākā daļa senu vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu ir veidotas atbilstoši gājēju vajadzībām. Pakāpeniski šajās vietās ir ielauzušās automašīnas, degradējot tās. Vienlaikus šis fenomens ir atstājis negatīvu ietekmi arī uz arhitektūras tipoloģiju un dzīves kvalitāti šajās pilsētās.

Mobilitātes infrastruktūra (autostāvvietas, metro stacijas) ir jāplāno tā, lai tā nebojātu vēsturisko plānojumu, tā viengabalainību vai vidi. Vēsturiskā pilsētā ir jāveicina ielu veidošana mazas slodzes mobilitātes nolūkiem.

Ir būtiski priekšroku dot kājāmgājējiem. Lai to panāktu, satiksme un automašīnu novietošana ir būtiski jāierobežo. Vienlaicīgi ir jāievieš ilgtspējīga sabiedriskā transporta sistēma, kas nerada piesārņojumu, un ir jāveicina satiksmes veidi ar mazu slodzi uz vidi.

Ceļi un ielas ir jāprojektē tā, lai priekšroka būtu gājējiem. Autostāvvietas ir vēlamas izvietot ārpus aizsargājamajām zonām.

Pazemes infrastruktūra mobilitātes vajadzībām, piemēram, metro, nedrīkst sabojāt vēsturisko plānojumu, arheoloģisko mantojumu un vidi.

Automaģistrāles ir jābūvē ārpus aizsargājamajām zonām un bufera zonām.

g) Tūrisms

Tūrisma var būt pozitīva ietekme uz vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu attīstību un vitalitāti. Tūrisma attīstība vēsturiskajās pilsētās un apdzīvotajās vietās ir jābalsta uz pieminekļu un telpas izmantošanu, uz cieņas un atbalsta izrādīšanu vietējās sabiedrības identitātei, kultūrai un tradicionālajiem nodarbošanās veidiem.

Lielas tūristu plūsmas var kļūt bīstamas pieminekļu un vēsturisko vietu aizsardzībai.

Aizsardzības un pārvaldības plānos ir jāņem vērā paredzamā tūrisma ietekme un jāregulē šis process, lai no tā iegūtu pilsētas mantojums un vietējie iedzīvotāji.

h) Riski

„Neatkarīgi no vēsturisku pilsētu vai apdzīvoto vietu skārušās katastrofas veida preventīvie un atjaunošanas pasākumi ir jāpielāgo konkrēto īpašumu specifiskajam raksturam.” (Vašingtonas harta)

Aizsardzības plāni ir iespēja uzlabot gatavību riskiem un risku mazināšanas plānošanu un veicināt vides pārvaldību un ilgtspējības principu ievērošanu.

i) Enerģijas taupīšana

Iejaukšanās vēsturiskajos centros, respektējot vēsturiskā mantojuma īpatnības, ir jāveic tā, lai uzlabotu energoefektivitāti un samazinātu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu izmešus.

Ir jāveicina atjaunojamo energoresursu izmantošana.

Jebkurai jaunai ēkai vēsturiskās teritorijās ir jābūt energoefektīvai. Pilsētu zaļo zonu izvietojums un citi pasākumi ir jāizmanto, lai izvairītos no siltāka pilsētas klimata veidošanās.

j) Līdzdalība

„Iedzīvotāju un vietējo interešu grupu līdzdalība un iesaistīšanās ir ļoti svarīga, lai nodrošinātu aizsardzības programmas panākumus. Tāpēc tā ir jāveicina visos apstākļos, un tai ir vajadzīga visu paaudžu iedzīvotāju informētība.” (Vašingtonas harta)

Lai veicinātu līdzdalību, ir jāizveido vispārēja informācijas programma visiem iedzīvotājiem, sākot ar skolas vecuma bērniem. Ir jāatbalsta aizsardzības biedrību darbība, un ir jāveic finanšu pasākumi, lai atvieglotu ēku konservāciju un restaurāciju. (Vašingtonas hartas 15. pants)

Sekmīgas vēsturisko pilsētu konservācijas, atvēršanas vai attīstības ķīla ir savstarpēja sapratne, kas balstīta uz sabiedrības informētību, vietējo iedzīvotāju un profesionāļu kopīgiem mērķiem.

Informācijas un sakaru tehnoloģijas nodrošina tiešu un tūlītēju komunikāciju. Tas ļauj vietējām grupām iesaistīties aktīvāk un uzņemties lielāku atbildību.

Vēsturisko apdzīvoto vietu plānošanai ir jābūt procesam, kurā var piedalīties visas ieinteresētās puses.

Ir jāatbalsta to institūciju intereses, kas nodarbojas ar vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu aizsardzību. Tās atbild par atbilstošu finanšu un birokrātisko pasākumu izveidi, kas vajadzīgi sekmīgai aizsardzības pasākumu vadībai.

k) Aizsardzības plāns

„Aizsardzības plāna mērķim ir jābūt harmonisku attiecību izveidei starp vēsturiskajām apdzīvotajām vietām un to vidi.” (Vašingtonas harta)

Tas attiecas gan uz materiālajiem, gan nemateriālajiem elementiem, lai aizsargātu vietu identitāti, vienlaikus nekavējot to attīstību.

Aizsardzības plāna galvenajiem mērķiem ir „jābūt skaidri noteiktiem; tāpat ir skaidri jānosaka arī šo mērķu sasniegšanai vajadzīgie tiesiskie, administratīvie un finanšu pasākumi.” (Vašingtonas harta)

Aizsardzības plāni ir jābalsta uz teritoriālās un pilsētas vērtību analīzes un attiecīgās teritorijas plānošanas koncepcijas, un tajā ir jāņem vērā visi būtiskie faktori, ieskaitot arheoloģiju, vēsturi, arhitektūru, tehnoloģijas, socioloģiju un ekonomiku. Tas ir jāapvieno ar pārvaldības plānu, un pēc tā īstenošanas ir jāveic pastāvīga uzraudzība.

„Aizsardzības plānā ir jānosaka, kuras ēkas un telpas ir jāaizsargā, kuras ir jāaizsargā noteiktos apstākļos, un kuras „izņēmuma gadījumos var nesaglabāt.” (Vašingtonas harta).

Pirms jebkādas iejaukšanās ir jāveic vietas padziļināta analīze.

Plānam ir jāidentificē un jāaizsargā komponenti, kas papildina un/vai ietver vēsturiskās pilsētas vērtības, kā arī komponenti, kas papildina un/vai uzskatāmi parāda vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas raksturu.

Aizsardzības plāna priekšlikumi ir jāsagatavo, ņemot vērā iespējamu iejaukšanos no noteikto normu un ierobežojumu piemērotības viedokļa, ne tikai no tiesiskā un finanšu viedokļa.

„Aizsardzības plānu ir jāatbalsta vēsturiskās teritorijas iedzīvotājiem.” (Vašingtonas hartas 5. pants)

Lai plāns kļūtu par derīgu instrumentu, tam ir vajadzīgs iedzīvotāju atbalsts.

Ja neeksistē aizsardzības plāns, vajadzīgie aizsardzības pasākumi ir jāveic saskaņā ar materiālo un nemateriālo resursu un to kultūras vērtību aizsardzības un uzlabošanas principiem un mērķiem.

I) Pārvaldības plāns

Ir jāizveido efektīva pārvaldības sistēma, kas atbilst vēsturisko pilsētu un vēsturisko apdzīvoto vietu tipiem un īpatnībām un respektē to kultūras un dabas kontekstu. Tajā ir jāintegre tradicionālās metodes, esošie pilsētplānošanas un reģionālās plānošanas rīki un citi formāli vai neformāli rīki, ko izmanto pilsētplānošanas pārvaldībā.

Pārvaldības plāns balsta uz zināšanām par materiālajiem un nemateriālajiem resursiem, to aizsardzību un izmantošanu.

Tāpēc šajā plānā ir:

- jāidentificē kultūras vērtības;
- jāidentificē ieinteresētās puses un to vērtības;
- jāidentificē iespējamie konflikti;
- jāidentificē aizsardzības mērķi;
- jāidentificē tiesiskās, finanšu, administratīvās un tehniskās metodes un rīki;
- jāizprot stiprās un vājās puses, iespējas un draudi;
- jāidentificē atbilstošas stratēģijas un konkrēti pasākumi.

Šāds pārvaldības plāns ir jāizstrādā, ievērojot līdzdalības procedūru.

Papildus pilsētas pārvaldes sniegtajai informācijai, pētījumiem un sīkai dokumentācijai plānā ir jāņem vērā secinājumi, kas iegūti diskusijās ar iesaistītajām pusēm, analizējot konfliktus, ko rada pretrunīgu vērtību mijiedarbība.

Turpmākā rīcība

Iepriekš izklāstītos ieteikumus formulēja CIVVIH. Tie ir paredzēti, lai veicinātu plašu ICOMOS uzsaktu un vadītu ideju ģenerēšanu un apmaiņu.

Šis ir atvērts dokuments, ko var aktualizēt, lai ņemtu vērā ar pilsētām saistīto jautājumu attīstību.